

Перевтілення

Автор:

Франц Кафка

Перевтілення

Франц Кафка

Франц Кафка – відомий австрійський письменник. Його твори, просякнуті абсурдом і страхом перед зовнішнім світом та вищим авторитетом, здатні пробуджувати в читачеві відповідні почуття тривоги, і це – унікальне явище у світовій літературі. Героєм повісті «Перевтілення» є Грегор Замза. Одного дня він прокидається... перевтілений на велику комаху. Грегор втрачає роботу, родина замикає його в кімнаті. Зміна, яка повністю ізолювала Грегора від світу, призводить у кінці до його смерті, що насправді є полегшенням для родини, якій він набрид. У символічному плані історія поступового виштовху-вання героя з кола близьких людей прочитується як про-цес безжалісного відторгнення благополучним байдужим суспільством «хворої» на своє нещастя людини. І на жаль, сам Кафка вповні це відчував.

Франц Кафка

ПЕРЕВТІЛЕННЯ

1

Одного ранку, прокинувшись після неспокійного сну, Грегор Замза побачив, що перетворився на страшну комаху. Він лежав на твердій, схожій на панцир, спині і, лиш тільки підводив голову, як бачив свій коричневий, опуклий, поділений лусочками на дуги живіт, на якому ще ледь трималась ковдра, готова будь-якої

миті сповзти. Його численні, мізерно тонкі супроти усього тіла ніжки безпорадно метлялися перед очима.

«Що зі мною сталося?» – подумав він. Це був не сон. Його кімната, справжня, хіба що занадто маленька, проте звичайна кімната, мирно покоїлася в своїх чотирьох добре знайомих стінах. Над столом, де було розкладено розпаковані зразки сукна – Замза був комівояжером, – висів портрет, який він недавно вирізав з ілюстрованого журналу та вставив у красиву позолочену рамку. На малюнку було зображено даму в хутряному капелюшку та боа, вона сиділа прямо й виставляла напоказ глядачеві важку хутряну муфту, в якій повністю щезала її рука.

Згодом Грегор перевів погляд на вікно, і через похмуру погоду – було чути, як тарабанять краплі дощу по жерстяному підвіконню – йому стало зовсім сумно. «Було б добре ще трохи поспати та забути про всі нісенітниці», – подумав він, але це було неможливо, адже маючи звичку спати на правому боці, йому ніяк не вдавалось змінити свого положення. Хоч би як не намагався він повернутися на правий бік, все одно перекочувався на спину. Заплющивши очі, щоб не бачити борсання своїх ніг, він повторював це добру сотню разів і відмовився від цих спроб лише тоді, коли відчув у боці незнаний, тупий та легкий біль.

«О, Господи, – подумав він, – яку ж я обрав клопітку професію! День у день в роз'їздах. Ділових турбот куди більше, ніж на місці, в торговому домі, крім того, терпи тяготи дороги, думай про розклад поїздів, мирись з поганим, нерегулярним харчуванням, зав'язуй усе з новими та новими людьми недовгі відносини, які ніколи не бувають щирими. Чорти б побрали усе це!» Він відчув вгорі живота легкий свербіж; повільно підсунувся до прутів ліжка, щоб зручніше було підняти голову; знайшов свербляче місце і виявив, що воно вкрилося незрозумілими білими цятками; хотів торкнутися цього місця однією з ніжок, але одразу відсмикнув її, адже від будь-якого дотику у Грегора по шкірі йшов мороз.

Він сповз у те саме положення, в якому знаходився спочатку. «Від такого ранішнього підйому, – подумав він, – можна зовсім збожеволіти. Людина має висипатися. Інші комівояжери живуть, наче одаліски. Коли я, наприклад, у полудень повертаюсь до готелю, щоб переписати отримані замовлення, ці панове тільки снідають. А якби я насмівся поводитися так, мій шеф одразу б мене вигнав. Втім, хто знає, можливо, це було б краще для мене. Якби я не стримувався заради батьків, то давно заявив би про звільнення: підійшов би до свого шефа і виклав би йому все, що про нього думаю. Він, мабуть, впав би зі своєї конторки! Дивна в нього манера – сісти на конторку і з її висоти говорити

до свого службовця. А той змушений впритул наблизитися, тому що шеф недочуває. Однак надію ще не зовсім втрачено: як тільки мені вдасться назбирати грошей, щоб виплатити борг моїх батьків – на це ще піде років п'ять-шість, – то так і вчиню. І тут ми й попрощаємося раз і назавжди. А поки потрібно вставати – мій поїзд відходить о п'ятій».

І він глянув на будильник, який цокав на скрині. «Святий Боже!» – подумав він. Вже пів на сьому, і стрілки годинника спокійно рухалися далі, було вже навіть більше половини, мало не три чверті. Невже будильник не дзвонив? З ліжка було видно, що його виставили правильно, на четверту ранку, і він, без сумніву, дзвонив. Але як можна було спокійно спати під дзвін, що стрясає меблі? Отже спав він хоча і неспокійно, але, видно, міцно. І що тепер робити? Наступний поїзд рушає о сьомій, і щоб встигнути на нього, він має стрімголов мчатися, але набір зразків ще не запаковано, та й сам він анітрохи не почувується свіжим та моторним. І навіть якби він устиг на поїзд, прочуханки від шефа йому не уникнути, адже кур'єр торгового дому чергував біля п'ятигодинного поїзда і давно доповів про Грегорове запізнення. Кур'єр, людина безхарактерна й нерозумна, був ставлеником шефа. А чи не прикинутися хворим? Але це вкрай неприємно і може видатися підозрілим, тому що за свою п'ятирічну службу Грегор жодного разу не хворів. Шеф, звісно, привів би лікаря з лікарняної каси, почав би дорікати батькам сином-ледарем, відхиляючи усякі заперечення посиленням на цього лікаря, на думку якого всі люди у світі абсолютно здорові і тільки не люблять працювати. Та хіба в такому разі він би був неправим? Якщо не брати до уваги сонливості, Грегор насправді почувувався пречудово та навіть неймовірно зголоднів.

Допоки він усе це поспіхом обмірковував, не наважуючись покинути ліжка, – будильник як раз пробив за чверть сьому, – у двері біля його узголів'я обережно постукали.

– Грегоре, – почувлося (це була його мати), – уже за чверть сьома. Невже ти не збирався поїхати?

Цей лагідний голос! Грегор злякався, почувши своє відлуння: до його колишнього голосу домішувався якийсь побічний, схожий на хворобливе пицання. Через те слова звучали чітко тільки першої миті, а потім спотворювались відгомоном настільки, що неможливо було впевнено сказати, чи не почувлося усе це. Грегор хотів докладно відповісти та все пояснити, але враховуючи обставини сказав лише:

– Так, так, дякую, мам, я вже встаю.

Мабуть, завдячуючи дерев'яним дверям, зміни в його голосі були непомітними ззовні, тому що після цих слів мати заспокоїлась та почовгала геть. Але ця коротка розмова привернула увагу інших членів родини на те, що Грегор всупереч очікуванням все ще знаходився вдома, и ось вже в бічні двері стукав батько – тихо, але кулаком.

– Грегоре! Грегоре! – кричав він. – Що сталося? Та за мить позвав ще раз, понизивши голос:

– Грегоре! Грегоре!

А за іншими бічними дверима тихо та жалісно говорила сестра:

– Грегоре! Як ти себе почуваєш? Тобі потрібна допомога?

Відповідаючи усім разом: «Я вже готовий», – Грегор намагався правильною вимовою та довгими паузами між словами очистити свій голос від дивного звучання. Батько насправді повернувся до свого сніданку, але сестра продовжувала шепотіти:

– Грегоре, відчини, благаю тебе.

Однак Грегор і не думав відчиняти, він благословляв набуту в поїздках звичку усюди, навіть вдома, зачиняти на ніч двері.

Спочатку він хотів спокійно та безперешкодно встати, одягнутися та поснідати, а вже потім обміркувати, що робити далі, адже він зрозумів, що у ліжку він ні до чого путнього не додумається. Він згадав, що у ліжку вже не раз відчував якийсь легкий, викликаний, можливо, незручною позою біль, що виявлявся чистою грою уяви, лиш тільки він вставав. І йому було цікаво, коли розсіється сьогоднішній морок. Він не мав жодного сумніву, що зміна голосу – усього лиш передвістя професійного захворювання комівояжерів – важкої застуди.

Скинути ковдру виявилось просто: достатньо було трохи надути живіт, і вона впала сама. Але далі справа пішла гірше, головне тому, що він був такий

широкий.

Грегору потрібні були руки, щоб піднятися, а замість цього у нього було багато маленьких ніжок, які безперестанку хаотично рухалися і з якими ніяк не вдавалося упоратися. Коли він хотів одну з ніжок зігнути, вона насамперед випростовувалась; а коли йому нарешті вдавалось виконати цією ногою те, що він задумав, то інші тим часом, неначе вирвавшись на волю, перебували у болісній напрузі. «Тільки не затримуватися марно в ліжку», – наказав собі Грегор.

Спершу він хотів вибратися з ліжка нижньою частиною свого тіла, але ця нижня частина, якої він, до речі, ще не бачив, та й не міг навіть уявити, виявилась малорухомою; справа йшла повільно; а коли Грегор нарешті розлютився і відчайдушно рвонув уперед, при цьому вибравши невірний напрям, то сильно вдарився об прутья ліжка. Різкий біль переконав його, що нижня частина його тулуба, вірогідно, зараз найчутливіша.

Тому він спробував вибратися спочатку верхньою частиною тулуба і став обережно повертати голову до краю ліжка. Це йому легко вдалося, і, незважаючи на ширину і вагу свого тіла, Грегор нарешті повільно посунувся за головою. Проте коли голова перевалилась вже за край ліжка і повисла, йому стало страшно так само рухатися далі. Адже якби він все ж таки впав, то тільки дивом не пошкодив би голови. А втрачати свідомість тієї миті було не можна ні в якому разі; краще б залишитися в ліжку.

Однак трохи відпочивши від такого напруження, він зайняв попереднє положення і побачив свої лапки, які метлялися ще несамовитіше, та не змігши впоратися із таким безладом, знову наказав собі ні в якому разі не залишатися в постелі, оскільки найкраще рішення – ризикнути усім заради найменшої надії на звільнення від ліжка. Водночас він не забував нагадувати собі, що від спокійних роздумів користі набагато більше, ніж від запального відчаю. У такі хвилини він пильно вдивлявся у вікно, але у спогляданні вранішнього туману, який приховував навіть протилежний бік вулиці, на жаль, неможливо було позичити анітрохи бадьорості та впевненості. «Вже сьома година, – сказав він собі, коли знову почувся бій будильника, – вже сьома година, а й досі такий туман». Ще кілька хвилин Грегор лежав спокійно, ледве дихаючи, неначе чекаючи від настання повної тиші повернення реальних та звичних обставин.

Тож потім він сказав собі: «Перш ніж вдарить чверть на восьму, я мушу обов'язково й остаточно встати з ліжка. Втім, до того часу з офісу вже придуть

довідатись про мене, адже контора відчиняється раніше сьомої». І він заходився виштовхувати себе з ліжка, рівномірно розгойдуючись всім тілом. Аби він таки впав, то, скоріше за все, не пошкодив би голови, різко піднявши її. Спина ж начебто була досить твердою; при падінні на килим з нею, певно, що нічого б не сталося. Більше за все він переймався думками про гуркіт від падіння його тіла, тому що це могло спричинити за дверима якщо не відчуття жаху, то хвилювання. Та все ж треба було на щось наважуватись.

Коли Грегор вже наполовину завис над краєм ліжка – новий спосіб був схожий скоріше на гру, ніж на втомлюючу роботу, потрібно було тільки ривками розгойдуватися, – він подумав, що було б набагато легше, аби йому допомогли. Двох сильних людей – він мав на увазі батька та служницю – цілком вистачило б; їм довелося б лише засунути руки під його випуклу спину, зняти з ліжка, а потім нагнутися і почекати, допоки він обережно перевернеться на підлозі, де його маленькі ніжки мали якесь значення. Та навіть якби двері не були б зачиненими, невже він насправді покликав би когось на допомогу? Не зважаючи на свою біду, він не втримався і посміхнувся від такої думки.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: <https://telnovel.me/franc-kafka/perevt-lennyu>

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)